

KANDIDAT

10009

PRØVE

POL2012 1 Teorier og modeller i politisk økonomi

Emnekode	POL2012
Vurderingsform	Skriftlig eksamen
Starttid	29.11.2021 09:00
Sluttid	29.11.2021 13:00
Sensurfrist	20.12.2021 23:59
PDF opprettet	30.11.2021 19:46
Opprettet av	Marius Swane Wishman

i POL2012 høst 2021**Institutt for sosiologi og statsvitenskap****POL 2012: Teorier og modeller i politisk økonomi**

Dato 29.11.2021

Eksamenstid: 09:00-13:00

Tillatte hjelpemidler: Ingen

Faglig kontakt under eksamen: Marius Swane Wishman **Tlf:** 47056893

ANNEN INFORMASJON:

Skaff deg overblikk over oppgavesettet før du begynner på besvarelsen din.

Les oppgavene nøye, gjør dine egne antagelser og presiser i besvarelsen hvilke forutsetninger du har lagt til grunn i tolkning/avgrensing av oppgaven. Faglig kontaktperson skal kun kontaktes dersom det er direkte feil eller mangler i oppgavesettet. Henvend deg til en eksamensvakt hvis du ønsker å kontakte faglærer. Noter gjerne spørsmålet ditt på forhånd.

Vekting av oppgavene: Eksamen består av to deler som vektes likt.

Varslinger: Hvis det oppstår behov for å gi beskjeder til kandidatene underveis i eksamen (f.eks. ved feil i oppgavesettet), vil dette bli gjort via varslinger i Inspira. Et varsel vil dukke opp som en dialogboks på skjermen. Du kan fi igjen varselet ved å klikke på bjella øverst til høyre.

Trekk fra/avbrutt eksamen: Blir du syk under eksamen, eller av andre grunner ønsker å levere blankt/avbryte eksamen, gå til "hamburgermenyen" i øvre høyre hjørne og velg 'Lever blankt'. Dette kan ikke angres selv om prøven fremdeles er åpen.

Tilgang til besvarelse: Etter eksamen finn du besvarelsen din i arkivet i Inspira. Merk at det kan ta én virkedag før eventuelle håndtegninger vil være tilgjengelige i arkivet.

1 Del 1

Del 1

Svar på **ALLE** de følgende spørsmålene (50%):

Spørsmål 1: Forklar Ricardo's teori om leie.

Spørsmål 2: Modeller og forklar en endring i etterspørsel.

Spørsmål 3: Anta at Italia kan produsere enten 120 tonn oliven eller 7000 liter rødvin, og at Hellas kan produsere enten 80 tonn oliven eller 2000 liter rødvin. Bruk Ricardo's teori om handel til å forklare potensiell handel mellom de to landene.

Spørsmål 4: Forklar Marx's teori om fallende profi

Spørsmål 5: Hva er de vanligste analyseenhetene i den neo-klassiske tradisjonen?

Spørsmål 6: Forklar hvorfor jordreform er et sentralt første steg innen økonomisk utvikling i følge Studwell (2013).

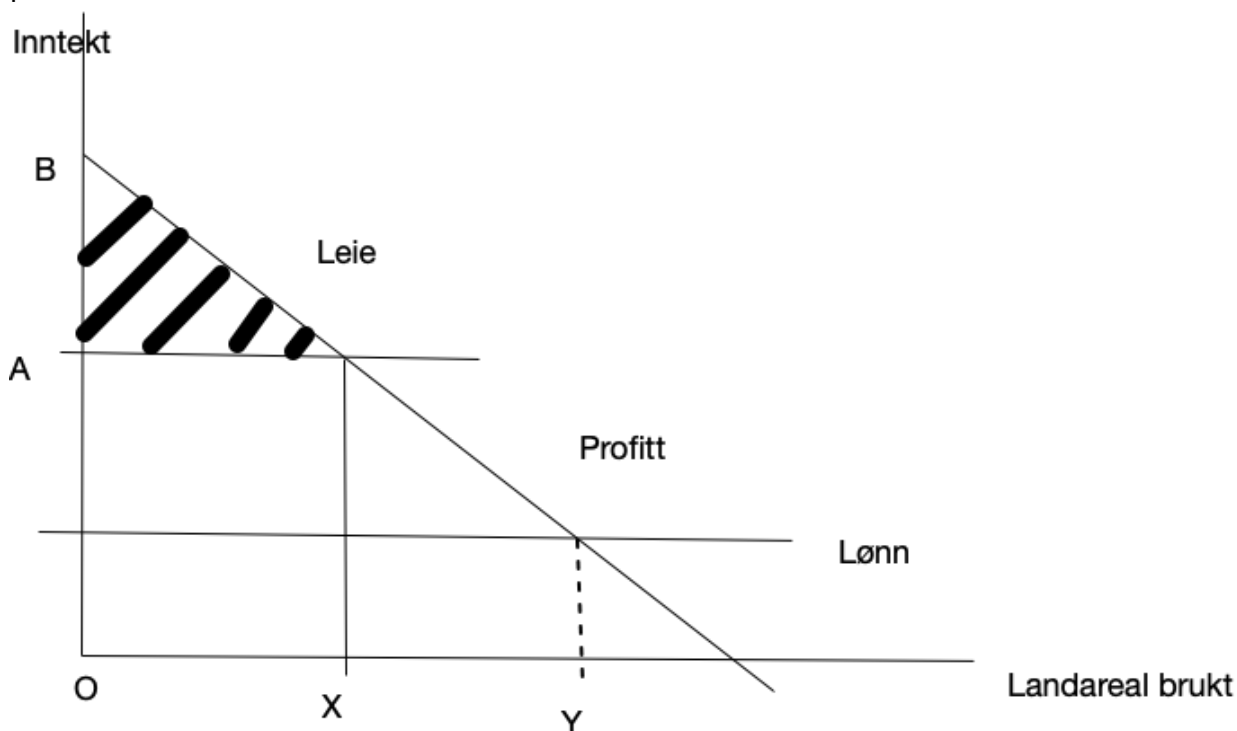
Spørsmål 7: I følge Bates (2008), hva er problemet med det han kaller 'kontrollregimer' ('control regimes')?

Skriv ditt svar her**Spørsmål 1:**

David Ricardos teori om leie handler om hvordan betaling av leie vil føre til at profitt som kan bli brukt til produktivitet av kapitalistene vil bli presset ut mellom leiebetaling og lønninger av de som jobber på eiendommen til landeierne som tar inn leie. På Ricardos tid illustrerte han dette ved landeiere, jordbrukere som bearbeidet landet, og arbeidsgiverne/kapitaleierne som ansatte disse jordbrukerne. Inntektene fra gårdsbruket går til lønninger til jordbrukerne, det er en fast leie som går til landeierne som betaling for at de får bruke jorden,

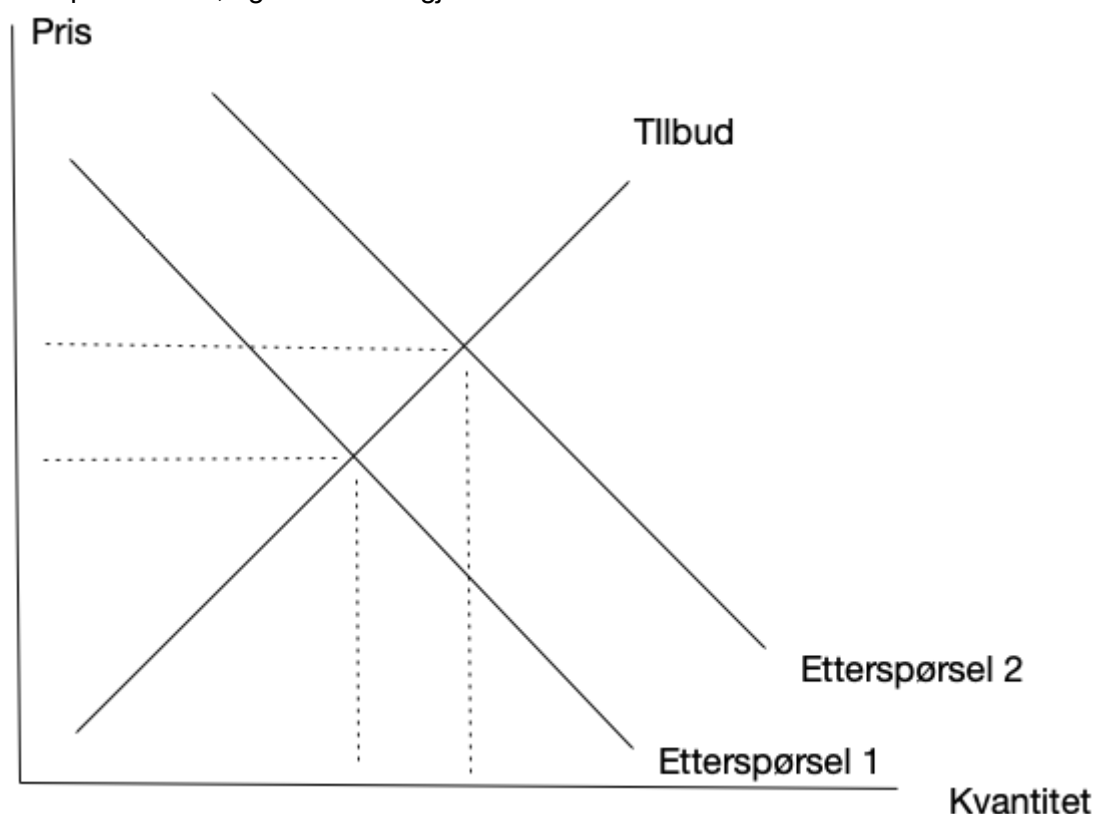
overskuddet av inntektene går til arbeidsgiverne/kapitaleierne, og denne profitten er tenkt skal gå til produktivitet i arbeidet som igjen kan skape mer lønnsomt arbeid. Ricardos teori om leie forklarer hvordan denne profitten til kapitaleierne forsvinner mellom leien og lønninger når landeierne forbruker mer jord som er mindre dyrkbar. Med dårligere jord (mindre dyrkbar) vil outputen fra denne jorda være mindre profittabel, men lønningene til jordbrukerne vil fortsatt bestå, og leien vil øke marginalt med hvert nye stykke jord som blir brukt til produksjon, dette vil dermed føre til at overskuddet til de som skaper produktivitet vil forsvinne mellom lønningene og leien.

Dette illustreres i figuren nedenfor, hvor forbruk av landareal OX vil gi AB i leie til landeierne, men LønnA vil gå som overskudd til kapitaleierne, og LønnO er lønnen til jordbrukerne (den er konstant). Dersom det blir brukt mer jord som er mindre fruktbar kan man se at for hver marginale del jord som blir kultivert vil A synke nedover, Lønningen er konstant, og profitten vil dermed bli mindre. Som illustrert vil forbruk av landareal OY føre til at leien presser ut profitten.

Spørsmål 2:

Illustrert i figuren nedenfor kan man se en marginal endring fra etterspørsel 1 til etterspørsel 2, slike endringer kan komme av ulike årsaker, for eksempel at et produkt blir veldig trendy pga markedsføring og flere konsumenter ønsker seg derfor produktet. Modellen illustrert er selve grunnlaget i nyklassisk økonomi (dette er *the Marshallian Cross*, laget av Alfred Marshall), dette er en modell som illustrerer likevekten i markedet, likevekten (equilibrium) oppstår der tilbud og etterspørsel møtes, som er illustrert i modellen i stiplet linje. Likevekten oppstår dermed høyere i både kvantitet og pris dersom etterspørselen øker (etterspørsel2), det vil si at dersom et produkt er mer ønsket på markedet, men tilbudet av produkter er likt vil det kjøpes

både mer av varen og prisen på hvert produkt vil bli dyrere. Denne likevekten er selve grunnlaget i nyklassisk økonomi, fordi den viser hvordan markedet alltid vil justere seg og nå en likevekt, for eksempel hvis prisen på en vare plutselig faller vil etterspørselen overgå tilbudet og konsumentene må by over hverandre for å skaffe seg produktet, dette vil igjen føre til at prisen øker, og likevekt er igjen etablert.

Spørsmål 3:

Dette spørsmålet ber om å bruke Ricardos teori om komparative fortrinn, denne teorien er et argument for internasjonal handel, ettersom ulike land har ulike forutsetninger for produksjon av ulike varer. Ricardo argumenterer derfor for at land burde spesialisere seg innenfor én vare (selv om de produserer to ulike varer absolutt billigere enn et annet land), dermed kan land handle med hverandre og dermed anskaffe seg de ulike varene så billigst som mulig.

Eksempelet på dette gitt for denne oppgaven kan illustreres i en tabell nedenfor for hvordan Italia og Hellas produserer ulike kvantiteter på vin og oliven.

	Oliven	Vin
Italia	120	7000
Hellas	80	2000

Denne tabellen illustrerer hvordan Italia har en absolutt lavere kostnad i produksjon av både oliven og vin ettersom de kan produsere mer av dette enn Hellas. Ricardo sin teori tilsier derimot at de kun skal produsere én av disse varene, og Hellas den andre varen, det må derfor regnes ut de ulike landene sin "*marginal opportunity costs*". En enkel måte å finne ut av dette er å se på hvor mye hvert land kan tjene ved å bytte de ulike varene mellom seg, siden Italia har de absolutte laveste kostnaden vil det ut ifra teorien til Ricardo som regel være mest lønnsomt dersom de produserte den varen med høyest kvantitet det kan produseres, dette er vin. Dermed kan man regne ut hvor mye en enhet vin fra Italia tilsvarer i oliven fra Hellas, og hvor mye en enhet vin fra Hellas tilsvarer i oliven i Hellas. $7000/80 =$ litt under 100, $2000/80 =$ 250. Dette tilsier at en enhet vin i Italia tilsvarer litt under 100 oliven fra Hellas, det betyr også at en enhet vin i Hellas tilsvarer 250 oliven fra Hellas. For å illustrere dette kan man se for seg en vinbutikk som tar i mot oliven som betaling, betaler du med 250 oliven fra Hellas får du en gresk vin, betaler du med 100 oliven fra Hellas får du en Italiens vin, er man likegyldig og får like mye nytte uansett hvilken vin man får ville man derfor betalt med 100 greske oliven for den

italienske vinen, man sitter derfor igjen med mer oliven og vin enn hvis man betalte 250 oliven for en gresk vin.

Ut i fra disse beregningene og eksempelet fra vinbutikken vil det mer gunstig for begge landene dersom Hellas produserte oliven og Italia produserte vin, dersom disse landene handlet disse varene mellom seg vil de da sitte igjen med mer oliven og vin enn om de produserte ulikt, dette produksjons-/handelsscenarioet vil derfor være det mest optimale.

Spørsmål 4:

Marx's teori om fallende profitt illustreres med ligningen $(S/V)/((C/V)+1)$ (illustrert nedenfor). S=Surplus value (overskuddet fra produksjon), V=Variable capital (Lønninger til arbeidere), C=Constant capital (Kapital som går inn i produksjonsmidler (maskiner o.l.)). S/V blir ofte beskrevet som rate of exploitation (utnyttelsesraten), Marx beskriver i god detalj hvordan arbeidere blir utnyttet ved at deres lønninger ikke reflekterer verdien av deres produksjon, og at alt fortjeneste fra produksjonen burde gå til arbeiderne selv, derfor illustrerer S/V hvordan overskuddet til kapitaleierne etter lønningene til arbeiderne er et tall på hvor mye arbeiderne blir utnyttet. C/V er den organiske kapitalen, og det er variasjonene i denne som er sentralt for den fallende profittraten. Gjennom kapitalakkumulasjon vil kapitaleierne ønske å investere i flere og mer moderne produksjonsmidler for å øke produktiviteten, derfor investerer de mer i produksjonsmidler (C), dette fører ikke nødvendigvis til at overskuddet fra produksjonen øker, og inntektene i forhold til utgiftene vil reduseres, med andre ord faller profittraten. Marx pekte på hvordan dette er et av de store problemene i det kapitalistiske systemet: når ett individuelt selskap øker investeringer i mer effektiv produksjon vil de få en konkurransefordel ovenfor de andre selskapene som ikke har like effektiv produksjon, dessverre for kapitalismen er systemet konkurransepreget og de andre selskapene vil også investere i effektiv produksjon. Dette vil føre til, som ligningen viser, en fallende profittrate, og et individuelt ønske om profitt vil føre til kollektiv nedgang i profittraten. Marx argumenterte hvordan dette kan bli motarbeidet gjennom ekspansjon av markedet, men dette vil bare føre til at den samme mekanismen vil slå ut i større områder når den først inntreffer.

$$\frac{S/V}{C/V+1}$$

Spørsmål 5:

Den neo-klassiske tradisjonen peker på viktigheten av det frie markedet og hvordan markedet alltid vil tendere mot en likevekt, derfor er markedet hovedfokus for de neo-klassiske økonomene, ikke staten eller andre lignende elementer. De neo-klassiske økonomene er stolte av den analytiske fastheten og matematiske bruken i sin økonomiske teori, de fokuserer ikke på historiske analyser som for eksempel den evolusjonære økonomien. Som figuren i spørsmål 2 illustrerer er derfor de viktigste analyseenheter i neo-klassisk økonomi de målbare faktorene i markedet, dette innebærer å analysere hvordan optimaltilstanden av likevekt oppnås gjennom endringer i tilbud og etterspørsel hos konsumenter og produsenter. Det er essensielt for den neo-klassiske økonomien å analysere hvordan konsumenter oppnår maksimal nytte (*utility*) ved å beregne hvor mye nytte de får av en vare gitt prisen av varen, her må det finnes en balanse.

Den neo-klassiske tradisjonen baserer seg som sagt stort på matematiske analyser av konsumentene og mekanismene i markedet, det er derfor gitt i disse analysene ulike preferanser og lignende hos konsumentene, så modellene har ikke plass til sosiale aspekter.

Det er også viktig å kommentere hvordan markedet som sagt ender opp i en tilstand av likevekt, derfor er ikke staten inkludert i den neo-klassiske økonomien, staten blir heller sett på som et element som kan forstyrre den naturlige likevekten som oppstår.

Spørsmål 7:

Kontrollregimer er statlig kontroll på markedet for å justere markedsmekanismene slik man selv vil, dette fører til en unaturlig utvikling av økonomien, og det kan bli infisert av korrupsjon og egeninteresser som justerer disse markedsmekanismene etter egeninteresser, og derfor ikke det felles gode. Her er det verdt å nevne *public choice theory*, denne teorien forklarer hvordan styresorganer/-individer er valgt frem av interessegrupper, og derfor fremmer politikk som er i disse gruppenes interesser og ikke fellesskapet sine. Dette er spesielt problematisk for underutviklede land hvor korrupsjon er mer prevalent, som igjen fører til at det vil være vanskeligere for disse landene å klatre ut av fattigdommen.

Besvart.

2 Del 2

Svar på 1 av følgende spørsmål (50%):

Spørsmål 1: Forklar enten den vellykkede økonomiske utviklingen eller mislykkede økonomiske utviklingen i et valgfritt land, fra et 'evolutionary economics'-perspektiv.

Spørsmål 2: Velg et relevant teoretisk perspektiv å diskutere problemet med økonomisk ulikhet, samt mulige botemidler.

Spørsmål 3: Diskuter den globale finanskrisen (2008-2009) i lys av en statsgjeldkrise, slik tilfellet var for Hellas og Island.

Skriv ditt svar her**Spørsmål 2:****Marxismen og økonomisk ulikhet**

For å besvare dette spørsmålet har jeg valgt å fokusere på problemet med økonomisk ulikhet ut ifra retningen Marxisme innenfor politisk økonomi. Dette vil være et gunstig teoretisk utgangspunkt på grunn av marxismens skapelse som kritikk av kapitalismen og dens tendens til å skape ulikheter og utnyttelse.

Marx la vekt på klassekamp når han diskuterte denne teorien vi kjenner så godt i dag, på grunn av den industrielle revolusjonen oppfattet Marx store klasseforskjeller mellom de som solgte arbeidskraften sin og de som kjøpte denne arbeidskraften. Marx skilte her mellom arbeiderne/proletariatet og kapitalistene/produksjonseierne. Allerede her oppfatter man Marx sin fremhevelse av økonomisk ulikhet og hvordan han la dette som fundament i sin teori. Men dette kapitalistiske systemet som eksisterte og hadde skapt velstand for store folkegrupper ble fremhevet som noe positivt av andre økonomer, spesielt de klassiske, som Adam Smith. Hvorfor var Marx så kritisk til dette systemet som hadde skutt den økonomiske produktiviteten i været etter overgangen fra føydalisme?

Det skal poengteres at Marx anerkjente de positive sidene ved kapitalismen, og all velstanden den hadde bragt med seg, men han var fortsatt ikke fornøyd, og mente at få kapitaleiere hadde utnyttet kapitalismen til sin fordel, og dermed på bekostning av arbeiderklassen, slik oppsto det en stor klasseforskjell, og dermed økonomiske ulikheter. Men hva mente Marx var konsekvensene av disse ulikhetene?

For å starte grunnleggende la Marx stor vekt på kapitalistenes utnyttelse av arbeiderne, kapitalistene er som nevnt de som eier produksjonsmidlene, og arbeiderne eier kun seg selv og egen arbeidskraft. Slik skaper denne økonomiske ulikheten en tilstand hvor arbeiderne ikke har annet valg enn å selge egen kropp og arbeid til kapitaleierne, slik blir arbeidernes kropp og arbeid kombinert med kapitalistenes produksjonsmidler for å kunne produsere varer og tjenester på den mest optimale måten. Kapitalismens vekst baserer seg på kapitalakkumulasjon, når kapitalistene tjener mer vil de kunne investere i mer produktive former for produksjon og dermed tjene mer igjen, om kapitalakkumulasjonen faktisk går til slike investeringer eller bare til eget forbruk for kapitalistene er usikkert. Det som er sikkert er at overskuddet ikke går til arbeiderne, tesen om kapitalakkumulasjon for investering legitimerer kapitalistenes begrensning av profitt til arbeiderne. I følge Marx er dette selve grunnlaget for utnyttelse, det som skaper verdi for Marx er arbeidskraft (*labour theory of value*). Denne teorien handler om hvordan det eneste som gir en vare eller tjeneste verdi er produksjonen som ligger bak, det finnes ingen andre faktorer som er felles for varer og tjenester, man kan for eksempel ikke estimere verdien for en vare etter vekten, ifølge Marx er det kun arbeidskraft som skaper verdi. Og her belyses igjen problemet ved økonomiske ulikheter, når man må selge arbeidskraften sin for å produsere, og eierne tar profitt av denne arbeidskraften har kapitalistene tjent på verdien skapt av arbeidskraft utført av noen andre, utnyttelsesraten illustreres slik: S/V (Surplus value/Variable capital).

Marx gjorde grundige analyser av det kapitalistiske samfunnet, og han oppdaget flere mekanismer kapitalismen bruker for å opprettholde den økonomiske ulikheten, et eksempel på hvordan kapitalismen sikrer denne ulikheten er gjennom bruken av reservearbeidskraft. Man kan spørre seg selv i lys av forrige avsnitt hvorfor ikke arbeiderne bare slutter å jobbe og går i streik, det ville vært logisk at dersom arbeiderne hadde sluttet ville det ikke blitt produsert noe og kapitalistene hadde ikke tatt noe profitt, og de måtte derfor se seg nødt til å heve lønninger. Dette har selvfølgelig kapitalismen sikret seg for gjennom enda større økonomiske ulikheter i form av en reservearbeidskraft. Marx belyste hvordan det finnes grupper som ikke

jobber, eller jobber for enda lavere lønn enn de som er i arbeid i dag, noen eksempler på dette kan være kvinner eller innvandrere. Man kan tro det er ulønnsomt av kapitalistene å ikke ta disse i arbeid også, men med disse gruppene i arbeid ville arbeiderklassen virkelig kunne samlet seg. Dermed velger kapitalistene å skape økonomisk ulikhet blandt ikke-kapitalistene for å ha et pressmiddel på de allerede ansatte arbeiderne. Dersom arbeiderne skulle velge å streike for høyere lønn kunne kapitalistene heller ansatt kvinner og innvandrere, siden disse gruppene ikke er i jobb eller jobber for lavere lønn. Arbeiderne er da plassert i situasjon hvor de kan velge å bli utnyttet til en lønn som ikke reflekterer deres arbeid, eller å ikke bli utnyttet, men ikke lønnet heller. Den økonomiske ulikheten mellom kapitalistene og arbeiderne gjør arbeidernes kamp nytteløs. Med et sosialt perspektiv kan man argumentere for at dette vil føre til en følelse av stagnasjon hos arbeideren, de føler seg "*alienated*" fra arbeidet sitt, og de får ikke det fortjente resultatet i lønning, dermed vil økonomisk ulikhet føre til at det vil være umulig for selvoppnåelse hos arbeideren.

Den økonomiske ulikheten som både mellom kapitalistene og arbeiderne kan også bli overført på et internasjonalt nivå. Marx argumenterte for hvordan kapitalismen har en imperialistisk karakter, siden den alltid ønsker å ekspandere seg. Det man har sett i nyere tid er hvordan store internasjonale selskaper (TNCer) har ekspandert over landegrensene for å utnytte de økonomiske forskjellene som eksisterer, ved å flytte produksjonen sin til underutviklede land kan selskapene produsere enda billigere, ta ut enda høyere profitt, og dermed utnytte arbeiderne i disse landene enda mer. Slik argumenterer Marx for hvordan allerede eksisterende økonomiske ulikheter fortsetter å skape enda større ulikheter, Marx sitt argument for økonomisk ulikhet mellom klasser har nå utviklet seg til økonomisk ulikhet mellom stater og verdensdeler. De vestlige selskapene tjener seg rike på utnyttelsen av østlig arbeidskraft, og den økonomiske og sosiale ulikheten fortsetter.

For å løse dette problemet vil det være naturlig for mange å se til staten for redning, det kapitalistiske frimarkedet skaper så store økonomiske ulikheter, så en stat som kan regulere kapitalistene blir en naturlig løsning for å justere disse ulikhetene. Dette er et argument Marx ikke satt veldig høyt, han poengterte hvor dypt kapitalismen går og hvordan alle mulige institusjoner tar del i dette systemet, selv staten. Han mente staten arbeidet i kapitalistenes interesser og at både staten og kapitalistene var tjent på opprettholdelsen av dette systemet, både på et strukturelt nivå og på et individnivå innad i staten og selskapene. For å illustrere hvordan staten kan skape en illusjon av reduksjon av økonomisk ulikhet kan man se på implementeringen av borgerlønn (*universal basic income*). På den ene siden vil dette fjerne pressmiddelet kapitalistene har på arbeiderne i form av reservearbeidskraften, når alle har en felles minstelønn vil det være umulig for kapitalistene å presse ned lønnen forbi dette punktet, og alt arbeid gjort og lønninger tjent over dette punktet vil være av eget initiativ. Men bruker man Marx sitt kritiske syn på staten kan man finne flere argumenter for hvordan denne borgerlønnen igjen er for kapitalistenes interesse. En motsetning i kapitalismen Marx pekte på er hvordan kapitalister ønsker lave lønninger for mer profitt, men lave lønninger fører igjen til mindre forbruk av disse arbeiderne, som da fører til mindre profitt igjen hos kapitalistene. En borgerlønn fungerer derfor som justering for dette problemet, borgerne vil ha mer midler å handle for, etterspørselen vil øke og kapitalistene tar mer profitt. Staten selger da borgerlønn inn som noe arbeiderne tjener på, men til slutt vil det alltid være kapitalistene som vinner.

Dette illustrerer grunntanken til Marx, med et kapitalistisk system vil det alltid eksistere økonomisk ulikhet, som igjen fører til sosial ulikhet og utnyttelse av arbeidere, selv staten bidrar til opprettholdelse av dette systemet. Marx var revolusjonær, og det er kun en revolusjon til et sosialistisk system som kan fungere som botemiddel for disse økonomiske ulikhetene.

